

Kariyer Stresi ve Kariyer Adanmışlığı İlişkisinde Bir Yordayıcı Olarak Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumun İncelenmesi: Necmettin Erbakan Üniversitesi Pedagojik Formasyon Öğrencileri Örneği

Emre Emrullah BOĞAZLIYAN¹, S. Barbaros YALÇIN² ve Selahattin AVŞAROĞLU³

Öz

Bu çalışmada öğretmen adaylarının kariyer stresi ve öğretmenlik mesleğine yönelik mesleki tutumunun kariyer adanmışlıklarına olan etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde formasyon eğitimi alan 564 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada, araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, Özden ve Sertel-Berk tarafından Türkçeye uyarlanan Kariyer Stresi Ölçeği, Korkmaz, Kırdök, Alkal ve Akça tarafından Türkçeye uyarlanan Kariyer Adanmışlık Ölçeği ve Kahramanoğlu, Yokuş, Cücük, Vural ve Şiraz tarafından geliştirilen Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre kariyer adanmışlığı ile öğretmenlik tutumu arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki Diğer taraftan kariyer adanmışlığı ile kariyer stresi arasında anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yapılan regresyon analizi ile anlamlı bir regresyon modeli ve bağımlı değişkendeki varyansın %37'sini açıkladığı belirlenmiştir. Buna göre öğretmenlik meslek tutumu bağımlı değişkeni olumlu ve anlamlı olarak yordamaktadır. Ayrıca bağımsız değişken kariyer stresi bağımlı değişken kariyer adanmışlığını negatif ve anlamlı yordamaktadır. Yapılan bu analizler doğrultusunda öğretmen adaylarının kariyer streslerinin kariyer adanmışlıklarını negatif yönlü anlamlı düzeyde etkilediği, öğretmenlik mesleğine yönelik tutumun ise olumlu anlamlı düzeyde etkilediği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Kariyer Adanmışlığı, Kariyer Stresi, Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum

Examining Attitude toward Teaching as a Predictor in the Relationship between Career Stress and Career Engagement: The Example of Necmettin Erbakan University Pedagogical Formation Students

Abstract

The aim of the study is to examine the effect of career stress and professional attitude towards the teaching profession on the career commitment of pre-service teachers. The group research consists of 564 pre-service teachers taking formation education at Necmettin Erbakan University. In the study, the personal information form developed by the researchers, Career Stress Scale adapted into Turkish by Özden and Sertel-Berk, Career Commitment Scale adapted into Turkish by Korkmaz, Kırdök, Alkal, and Akça, and the Attitude Towards Teaching Profession Scale developed by Kahramanoğlu, Yokuş, Cücük, Vural and Şiraz were used. According to the findings of the study, there was a significant and positive relationship between career commitment and attitude toward teaching. On the other hand, there was a significant and negative relationship between career commitment and career stress. In addition, regression analysis revealed a significant regression model and explained 37% of the variance in the dependent variable. Accordingly, attitude towards the teaching profession predicts the dependent variable positively and significantly. In addition, the independent variable career stress predicts the dependent variable career commitment negatively and significantly. In line with these analyses, it can be said that the career stress of pre-service teachers has a significant negative effect on their career commitment, while their attitude towards the teaching profession has a significant positive effect.

Key Words: Career Engagement, Career Stress, Attitude Towards Teaching Profession

Atıf İçin / Please Cite As:

Boğazlıyan, E. E., Yalçın, S. B. ve Avşaroğlu, S. (2023). Kariyer stresi ve kariyer adanmışlığı ilişkisinde bir yordayıcı olarak öğretmenlik mesleğine yönelik tutumun incelenmesi: Necmettin Erbakan Üniversitesi pedagojik formasyon öğrencileri örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(2), 613-620. doi:10.33206/mjss.1146653

Geliş Tarihi / Received Date: 21.07.2022

Kabul Tarihi / Accepted Date: 17.01.2023

¹ Öğr. Gör. - Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi, Kariyer Geliştirme Uygulama ve Araştırma Merkezi, emre.bogazliyan11@gmail.com,

 ORCID: 0000-0002-1741-2285

² Doç. Dr. - Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, barbarosyl@gmail.com,

 ORCID: 0000-0002-5660-5581

³ Prof. Dr. - Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, seloavsar@gmail.com,

 ORCID: 0000-0002-0953-2922

Giriş

Öğretmenlik mesleği bireylerin toplumdaki rollerini, pozisyonlarını, ülkelerin geleceğini doğrudan etkilediği için geçmişten günümüze birçok araştırmaya konu olmuş ve olmaya devam etmektedir. Öğretmenlik mesleği her toplumda değeri ve önemi büyük kutsal bir meslektir (Polat vd., 2019). Bu mesleğin önemi, toplumsal rolleri, mesleğin üstlendiği misyon ve vizyon açısından tüm toplumlarda güncelliğini korumaktadır (Çiçek-Sağlam, 2008). Öğretmenlik kavramı ile ilgili yapılan çalışmalar, öğretmenlerin kendi mesleklerine yönelik tutumlarının nasıl bir öğretmen olduklarında önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Seferoğlu, 2004). Tutum kavramı bireyin yaşamında birçok alanda etkilidir ve onun davranışlarının şekillenmesinde ön plana çıkan önemli bir unsurdur. Bir bireyin herhangi bir nesneye, olaya ya da duruma karşı olumlu veya olumsuz sergilediği tavır tutum olarak adlandırılmaktadır (İpek ve Bayraktar, 2004). İnsanların karşılaştıkları olay, durum veya nesnelere karşısında göstermiş oldukları davranışlar o kişinin doğrudan tutumları ile ilgilidir. Ayrıca bireyin kendi mesleğine yönelik tutumu onun meslek noktasında başarısı, iş doyumunu gibi faktörleri etkilerken kariyeri boyunca aldığı kararlardan hedef belirlemesine, belirlenen hedeflerden kariyer gelişimine kadar birçok noktada belirleyici bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda bireyin mesleği öğretmenlik olunca, öğretmenlik mesleğine dair tutum önem arz etmektedir (Çakır vd., 2004). Öğretmenlik mesleğine yönelik tutumun olumlu olması bireylerin mesleki davranışlarını olumlu olarak etkilemektedir (Eren vd., 2014). Tutumların hangi faktörler ile ilişkisinin olduğunu ortaya çıkarmak öğretmenlerin mesleklerini ifa etmelerine fayda sağlamaktadır (Eren vd., 2014; Freedman vd., 1989). Öğretmenlik mesleğine ait tutum öğretmen adaylarının kariyerleri boyunca yaşayacağı kariyer stresi ve kariyer adanmışlığı kavramları ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla bu araştırma ile söz konusu ilişkinin incelenmesi önem arz etmektedir.

Kariyer, bireyin hayat süresince deneyimlediği iş tecrübelerini ve bu tecrübelerin bireyde belirlediği tutum ve davranış örüntülerini içermektedir (Hall, 1994). Her meslekte olduğu gibi öğretmenlik mesleğinde de bireyler kariyer süreçlerinin bazı dönemlerinde psikolojik sorunlar yaşayabilmektedir. Bu sorunlardan biri stres olarak ifade edilmektedir (Göçen, 2019; Chudzicka-Czupala vd., 2014). Stres kavramı TDK (2009)'ya göre organizmanın dayanıklılığını azaltan, savunma mekanizmalarının etkilerini azaltan sistemlerdir. Yani stres kişinin çevresinden kaynaklanabilecek olumsuz unsurların kendisinde ortaya çıkardığı fiziki ve psikolojik olarak verilen çabayı ifade etmektedir (Cüceloğlu, 1994). Kariyer stresi ise bir kişinin kariyer hayatı boyunca farklı kariyer basamaklarında değişik şekillerde ortaya çıkabilir. Kariyer stresi bireylerin kariyerlerinin çeşitli evrelerinde zorlanarak oluşan hâl olarak tanımlanmaktadır (Güney, 2004). Bireylerin kariyer stresleri kariyer kararı verme öncesi, kariyer kararı aşaması ve kariyer kararı verdikten sonraki kariyer dönemi boyunca çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Dolayısıyla birey kariyer dönemi boyunca çeşitli zorluklarla karşılaşabilir ve bu durum bireyleri savunmasız, zayıf duruma düşürebilir (Avşaroğlu vd., 2005). Bireylerin kariyer stresini oluşturan unsurlar aile, istihdam imkânları, kariyer fırsatları ile ilgili bilgi eksikliği, yaşanan kararsızlık olarak ifade edilmektedir (Günay ve Çelik, 2019). Bu bağlamda bireylerin kariyer streslerinin çağın gereksinimleri doğrultusunda kişisel gelişim ve proaktif kariyer davranışları ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

21. yüzyılın getirmiş olduğu değişim ve dönüşümler bireylerin kariyerlerini doğrudan etkilemektedir. Çağın getirmiş olduğu hız bireylerin meslek tercihlerini dolayısıyla da kariyerlerini önemli ölçüde etkilemektedir (Alabay ve Yalçın, 2021). Dolayısıyla bireylerin kariyer yönetimleri elzem ve yadsınamaz bir konu haline gelmiştir. Bireylerin kariyer serüvenlerinde sorumluluk olarak esnek olmaları onların kariyer geçişleri ve işgücü piyasasında kendilerine yer bulabilmeleri açısından önem taşımaktadır (Hall, 2002; Jaensch vd., 2016). Bu bağlamda proaktiflik kavramı ön plana çıkmaktadır. Proaktiflik (Proactive) kelime anlamı olarak bireyin geleceğe dair karar vererek var olan koşullarda esneklik derecesini artırarak uyum sağlamak olarak tanımlanabilir. Proaktiflik kavramı; öne çıkan unsurları ön görebilme, kontrol esaslı davranışlar sergileme ve bireysel olarak davranış başlatma şeklinde ifade edilmektedir (Palabıyık ve Yücel, 2018). Crant (2000)'e göre proaktiflik kavramı bireyin içinde bulunduğu koşulları daha da iyileştirmek adına gereken kararları alması ve yine içinde bulunulan değişen koşullar dahilinde adaptasyon sağlanması için gereken mücadelenin gösterilmesidir. Proaktif davranış geliştiren bireyler iş gücü piyasasında değişen koşullara adaptasyon sağlama ve koşulları iyileştirmek adına aktif olarak problem çözebilirler, kişisel gelişimlerini ön plana çıkararak iş ortamları hakkında gerekli donanıma erişir, iş ve istihdama yönelik kişisel yeterlilikleri artırmaya çalışırlar (Veldhoven ve Dorenbosch, 2008). Bu nedenle 21. yüzyıl dünyasında iş ve istihdam açısından özellikle sürdürülebilirlik ve geliştirilebilirlik açısından proaktif kariyer davranışı önemli bir yer tutmaktadır (Fay ve Kamps, 2006). Böylece günümüzde hızla değişen koşullarında başarılı bir

kariyer gelişimi açısından proaktif davranışların niteliğini ortaya çıkarabilmek adına kariyer adanmışlığı kavramı kullanılmaktadır (Korkmaz vd., 2020). Kariyer adanmışlığı kavramı sektör fark etmeksizin bireyin içinde bulunduğu tüm iş koşullarında önemli bir yere sahiptir. Kariyer adanmışlığı; Hirschi, vd. (2014)'e göre bireyin kariyerini proaktif olarak network, plan ve beceri gelişimi gibi davranışları ifade edebilme derecesidir. Yani kariyer adanmışlığı kavramı bireyin kariyeri açısından gelişimini destekleyici proaktif davranışların derecesidir (Hirschi ve Freund, 2014). Kariyer adanmışlığı kavramsal olarak ele alındığında bireyin gösterdiği davranışları ele almaktadır. Kariyer adanmışlığı bireylerin kariyer planlama, kariyer keşif, network oluşturma ve kariyer yönetimi stratejileri gibi kariyer kavramına ilişkin özel unsurları tek ve üst boyutta ifade eden bir kavramdır (Hirschi, 2014; Jaensch, Hirschi ve Spurk, 2016). Dolayısı ile öğretmen adaylarının kariyer adanmışlığına ilişkin tutumları onların hem meslek hayatlarında hem de kariyerlerinde önemli bir yer tutmaktadır.

Literatür incelendiğinde öğretmenlik mesleğine yönelik tutumu, kariyer stresi ve kariyer adanmışlığı kavramları ile ilgili bu kavramları ayrı ayrı kendi içinde barındıran birçok çalışmaya rastlanmıştır fakat öğretmen adayları örnekleminde kariyer stresi, kariyer adanmışlığı ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumu aynı anda inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada ifade edilen kariyer stresi, kariyer adanmışlığı ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutum kavramlarının birlikte ele alınarak öğretmen adayları üzerinde incelenmesinin literatüre katkı sağlaması bakımından önemli olacağı düşünölmektedir. Diğer taraftan bu çalışmanın örneklemini oluşturan öğretmen adayları araştırmanın amacına uygun olarak sonradan öğretmenlik mesleğini tercih eden formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarından seçilmiştir. Söz konusu katılımcılar kariyer aşamalarından keşif aşamasındadır. Bu çalışmada ifade edilen kuramsal çerçeve ile araştırmada öğretmenlik mesleğine yönelik tutumun kariyer stresi ve kariyer adanmışlığı ile olan ilişkisi saptanmıştır. Bu amaçla araştırmanın alt problemleri řu şekilde belirlenmiştir;

1. Öğretmen adaylarının kariyer adanmışlıkları, öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve kariyer stresleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Öğretmen adaylarının kariyer adanmışlıklarını öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve kariyer stresi yordamakta mıdır?

Yöntem

Bu çalışmada üniversitede formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının kariyer adanmışlığı, kariyer stresi ve mesleki tutumları arasındaki ilişki inceleneceğinden nicel araştırma yöntemi seçilmiştir. Değişkenler arası farklılaşma ve yönelim inceleneceğinden nicel araştırma modellerinde ilişkisel tarama yöntemi seçilmiştir. İlişkisel tarama modeli birden fazla değişken arasında birlikte değişim veya yönelim tespit etmek ve bu durumu belirlemek için kullanılan bir yöntemdir (Creswell, 2017).

Evren - Örnekleme

Araştırma evrenini Türkiye'de pedagojik formasyon eğitimine devam eden öğrenciler oluştırmakta, örneklemini ise Necmettin Erbakan Üniversitesinde formasyon eğitimi alan farklı branşlarda 564 öğretmen adayı oluştırmaktadır. Araştırma örnekleminin formasyon öğrencilerinin seçilmesi kariyerlerinin keşif aşamasında olan gençler ile araştırma bulgularının amaca uygun olarak ifade edilmek istenmesidir. Bu bağlamda araştırmada örnekleme yöntemi olarak amaçsal örnekleme tekniği kullanılmıştır. Amaçsal örnekleme araştırılmak istenilen problem durumunu açıklamak için evrenin özellikleri hakkında bilgiye dayanarak araştırmanın amacı doğrultusunda seçilmektedir (Lin, 1976).

Tablo 1. Araştırma Örnekleme (n=564)

Bağımsız Değişken		f	%
Cinsiyet	Erkek	86	15,2
	Kadın	478	84,8
Sosyo-ekonomik Düzey	Alt SED	50	8,9
	Alt-orta SED	128	22,7
	Orta SED	344	61
	Orta- üst SED	42	7,4
Bulunduğu Yerleşim Yerinin Türü	Köy	39	6,9
	Kasaba	6	1,1
	İl/İlçe	206	36,5

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 478'i kadın (%84, 8) 86'sı erkektir (%15,2). Bu çalışmaya katılan öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzeyinin çoğunlukla alt-orta ve orta olarak, bulunduğu yerleşim yerinin ise çoğunlukla il/ilçe ve büyükşehir olduğu gözlemlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırma konusu oluşturan kuramsal çerçeve neticesinde araştırmacılar tarafından kişisel bilgi formu geliştirilmiştir. Bu formada katılımcıların cinsiyet, sınıf seviyesi, gelinen yerleşim yerinin özelliği gibi değişkenleri içermektedir. Ayrıca bu formda aynı zamanda Necmettin Erbakan üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Etik Kurul Kararı (Karar No: 2022/209) uyarınca katılımcılardan onam alınmış ve etik kurula sunulan raporda beyan edilen tüm etik hususlar uygulanmıştır.

Kariyer Stresi Ölçeği: Choi ve arkadaşları (2011) tarafından geliştirilmiş, Özden ve Sertel-Berk (2017) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek 20 madde ve 3 alt boyuttan oluşan 5'li likert tipindedir. Ölçeğin bu alt boyutları "kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği" 10 madde, "dışsal çatışma" 4 madde ve "iş bulma baskısı" 6 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan kariyer stresinin de yüksek olduğunu ifade etmektedir. Uyarlanan ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı .94 olarak hesaplanmıştır. Bu bağlamda mevcut çalışmanın güvenilirlik katsayısı Cronbach Alfa katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır.

Kariyer Adanmışlık Ölçeği: Hirschi, Freund ve Herrmann (2014) tarafından geliştirilen ve Korkmaz, Kırdök, Alkal ve Akça (2020) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Kariyer Adanmışlık Ölçeği 9 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçek 5'li likert tipi maddelerden oluşmakta ve ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekte (1) *hiç katılmıyorum* ile (5) *tamamen katılıyorum* arasında değişen değerlendirme ve puanlama bulunmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan bireyin kariyer yönetim davranışlarını proaktif olarak gerçekleştirdiği anlamına gelmektedir. Türkçeye uyarlanan ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .88'dir. Bu bağlamda mevcut çalışmanın güvenilirlik katsayısı .84 olarak hesaplanmıştır.

Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği: Kahramanoğlu, Yokuş, Cüçük, Vural ve Şiraz (2018) tarafından geliştirilmiş ve 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçek tek boyutlu olup 5'li likert tipindedir. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan yüksek puan öğretmenlik mesleğine yönelik tutumun olumlu olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda mevcut çalışmanın güvenilirlik katsayısı .81 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizi SPSS 25 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan Google Form ile toplanan veriler Kolmogorov-Smirnov normallik testi ile analiz edilmiştir. Bu analiz doğrultusunda verilerin normal dağılım göstererek istatistik programı ile analiz edilebileceği anlaşılmıştır. Normal dağılım gösteren verilerin araştırma alt problemlerini belirlemek amacıyla T-testi, Pearson korelasyon testi ve çoklu regresyon analizi yöntemleri kullanılmıştır. Analizlerde manidarlık düzeyi .05 olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Mevcut çalışma pedagojik formasyon eğitimine devam eden öğretmen adaylarının kariyer adanmışlıkları, kariyer stresleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyerek kariyer adanmışlığı ve kariyer stresi ilişkisinde öğretmenlik mesleğine yönelik tutumun yordayıcılığını incelemektedir. Bu bağlamda araştırmanın bulguları aşağıdaki gibidir:

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Kariyer Adanmışlığı İle Kariyer Stresi ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki

Değişkenler	N	Std. S.	Ort.	1	2	3
1. Kariyer Adanmışlığı	564	6,26	37,39	-		
2. Kariyer Stresi	564	16,98	50,02	-,299**	-	
3. Öğretmenlik Meslek Tutumu	564	6,45	43,92	,576**	-,175**	-

** $p < ,01$

Yapılan Pearson korelasyon analizi sonucuna göre; kariyer adanmışlığı ile öğretmenlik tutumu arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur, $r = .576$, $p < .001$. Diğer taraftan kariyer adanmışlığı ile kariyer stresi arasında anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur, $r = -.299$, $p = .001$. Bu bulgulara göre öğretmen adaylarının kariyer adanmışlıkları yükseldikçe öğretmenlik meslek tutumları

yükselmekte, kariyer stresleri anlamlı düzeyde düşmektedir. Diğer bir ifade ile öğretmen adaylarının kariyer stresi arttıkça mesleki adanmışlıkları/proaktif kariyer davranışları anlamlı düzeyde düşmektedir.

Kariyer stresi ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutum bağımsız değişkenleri kullanılarak kariyer adanmışlığı bağımlı değişkenini yordadığını göstermek amacıyla çok değişkenli regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ve Kariyer Stresinin Kariyer Adanmışlıklarına Olan Etkisi

Değişken	β	Standart Hata	Beta	t	p	B İçin %95 Güven Aralığı	
						Alt sınır	Üst Sınır
Sabit*	18.1	1,7		10,73	.000	14,82	21.45
Kariyer stresi	.524	0,33	,54	15,89	.000	-.10	-.51
Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum	-.075	0,13	,20	-6	.000	.45	.58

Sabit=Kariyer Adanmışlığı (yordanan değişken), R= ,610^a R²_{adjusted} =.37, F(2, 561)=166.2 V.I.F.=1.032 p=.000*

Bu analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli, $F(2, 561)=166.2$, $p<.001$ ve bağımlı değişkendeki varyansın %37'sini ($R^2_{adjusted} =.37$) açıkladığı bulunmuştur. Buna göre bağımsız değişken öğretmenlik meslek tutumu bağımlı değişkeni olumlu ve anlamlı olarak yordamaktadır, $\beta=.54$, $t(561)= 15.89$, $p<.001$, $pr^2 =.310$ olarak hesaplanmıştır. Ayrıca araştırmanın diğer bağımsız değişken kariyer stresi bağımlı değişken kariyer adanmışlığını negatif ve anlamlı yordamaktadır. $\beta= -.20$, $t(561)= -6$, $p<.001$, $pr^2 = -.060$ olarak hesaplanmıştır. Yapılan bu analizler doğrultusunda öğretmen adaylarının kariyer streslerinin kariyer adanmışlıklarını negatif yönlü anlamlı düzeyde etkilediği, öğretmenlik mesleğine yönelik tutumun ise olumlu anlamlı düzeyde etkilediği söylenebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Kariyer adanmışlığı; bireyin kariyerini proaktif olarak network, plan ve beceri gelişimi gibi davranışları ifade edebilme derecesidir (Hirschi, Freud ve Herrmann, 2014). Bireyin kariyer yolunda önemli bir kavram olan kariyer adanmışlığını, kariyer stresi ve mesleğe yönelik değişkenler ile ilişkisini inceleye ve kariyer adanmışlığına öğretmenlik meslek tutumu ile kariyer stresinin etkisini inceleyen herhangi bir çalışma literatürde yer almamaktadır. Literatüre yeni eklemeler yapılacağı düşünölen bu çalışmanın ifade edilen durumdan dolayı önemli olduğu düşünölmektedir.

Öğretmen adaylarının kariyer stresi ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının kariyer adanmışlıkları ile ilişkisinin incelendiği bu çalışmada kariyer stresinin hem öğretmenlik mesleğine yönelik tutum hem de kariyer adanmışlığı ile negatif yönlü anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Yani öğretmen adaylarının kariyer stresleri artarken kariyer adanmışlıkları ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının azaldığı belirlenmiştir. Gizir (2005) tarafından tapılan bir çalışmada üniversite son sınıfa devam eden öğrencilerin kariyer stresleri incelenmiş ve öğrencilerin iş bulamama, mezun olduktan sonra hedef ve plan olmamasına bağlı ne yapacağını bilememe, maddi olarak beklentilerini karşılayacak bir işte çalışamama gibi konularda kaygı yaşadığı ortaya konulmuştur. Burada da ifade edilen kariyer stresinin araştırmanın diğer değişkenler ile olan negatif anlamlı düzeyde ilişkisi Gizir (2005) tarafından yapılan çalışmayı destekler niteliktedir. Çünkü öğretmen adaylarının kariyer stresi yaşamaları onların kariyer adanmışlıklarını yani network, plan, beceri gelişimi gibi davranışları negatif yönlü etkileyecektir. Aynı zamanda öğretmen adaylarının kariyer streslerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumda negatif anlamlı ilişki olması öğretmen adaylarının onların mesleklerine yönelik tutumlarını olumsuz etkilemektedir.

Araştırmaya konu olan değişkenlerden kariyer adanmışlığı ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumun pozitif anlamlı düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Yani öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları artarken kariyer adanmışlıkları da artmaktadır. Bu durumla ilgili öğretmen adaylarının beceri, ilgi, mesleki adaptasyon gibi konularda olumlu tutumlar geliştireceği yorumu yapılabilir.

Kariyer adanmışlığı ile yapılan çalışmalar sınırlı ve yenidir (Korkmaz, Kırdök, Alkal ve Akça, 2020). Bununla birlikte kariyer adanmışlığı birçok kavramla ilişkilidir (Hirschi ve Jaensch, 2015). Bu çalışma ile kariyer adanmışlığının kariyer stresi ve mesleki tutum kavramları ile olan ilişkisi incelenmiştir. Öğretmen adaylarının kariyer stresi ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının kariyer adanmışlıklarına olan

etkisinin incelendiği bu çalışmada kariyer stresi ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumun kariyer adanmışlığını yordadığı ortaya konulmuştur. Buna göre öğretmen adaylarının kariyer stresini ölçen ölçme aracına göre puanların yüksekliği kariyer adanmışlığı ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ölçeklerinden elde edilen puanlarla anlamlı düzeyde negatif yönlü ilişkilidir. Yani öğretmen adaylarının kariyer stresleri arttıkça kariyer adanmışlıkları ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını azalmaktadır.

Bu çalışma formasyon eğitimi alan öğretmen adayları ile gerçekleştirildiğinden dolayı araştırma örnekleme ile sınırlıdır. Dolayısı ile gelecekte yapılacak çalışmalarda eğitim fakültelerinde son sınıfa devam eden öğrencilerden oluşan örneklem ile kariyer adanmışlığı, kariyer stresi ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutum değişkenleri yeniden incelenebilir. Yine bu çalışmada katılımcıların büyük çoğunluğu aynı sosyo-ekonomik düzeye sahip ve aynı cinsiyete sahip olduğundan demografik özellikler bakımından ilgili değişkenler incelenmemiştir. Bu bağlamda kariyer adanmışlığı, kariyer stresi ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutum değişkenleri seçkili örneklem ile demografik özellikleri bakımından fark oluşan katılımcılar seçilerek yeniden ilgili değişkenler açısından anlamlı düzeyde fark olup olmadığı incelenebilir.

Etik Beyan

“Kariyer Stresi ve Kariyer Adanmışlığı İlişkisinde Bir Yordayıcı Olarak Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumun İncelenmesi: Necmettin Erbakan Üniversitesi Pedagojik Formasyon Öğrencileri Örneği” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Gerekli olan etik kurul izinleri Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu’nun 13/05/2022 tarih ve 06 sayılı toplantısında 2022/209 sayılı kararı ile alınmıştır.

Kaynakça

- Alabay, M. B. ve Yalçın, S. B. (2021). Ergenlerin tercih ettiği kitaplarda yer alan başkahramanların mesleklerinin incelenmesi. *Abmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 90-100.
- Avşaroğlu, S., Deniz, M. E. ve Kahraman, A. (2005). teknik öğretmenlerde yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 115-129.
- Chudzicka-Czupala, A., Chrupala-Pniak, M., & Grabowski, D. (2014). Why may teachers become cynical at work? Predictors of organizational cynicism among polish teachers—research report. *Stanislaw Juszczak*, 262.
- Crant, J.M. (2000). Proactive behavior in organizations. *Journal of Management*, 26(3), 435-462.
- Creswell, J. W. (2017). *Eğitim araştırmaları: Nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi* (Çev: H. Ekşi). İstanbul: Edam.
- Cüceloğlu, D. (2012). *İnsan ve davranışı. Psikolojinin temel kavramları* (30. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakır, Ö., Erkuş, A. ve Kılıç, F. (2000). *Mersin üniversitesi 1999-2000 yılı öğretmenlik meslek bilgisi programının (ÖMBP) çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Mersin Üniversitesi Araştırma Fonu Saymanlığı EF (ÖÇ) 2000-1 Nolu Araştırma Projesi.
- Çiçek-Sağlam, A. (2008). Müzik öğretmenliği bölümü öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 59-69.
- Eren, B., Çelik, M. ve Oğuz, A. (2014). Türkiye’de öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ile ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42, 359-370.
- Fay, D. ve Kamps, A. (2006). Work characteristics and the emergence of a sustainable workforce: Do job design principles matter? *Gedrag & Organisatie*, 19, 184-203.
- Freedman, J. L., Sears, D. O. ve Carlsmith J. M. (1989). *Sosyal psikoloji* (Çev: A. Dönmez). İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Gizir, C. A. (2005). Orta Doğu Teknik Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin problemleri üzerine bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 196-213.
- Göçen, A. (2019). Öğretmenlerin anlam, meslek sürdürme, stres ve tükenmişlik durumlarının ruhsal yaşamları yönünden değerlendirilmesi. *Kastamonu Education Journal*, 27(4), 1383-1395. doi:10.24106/kefdergi.2479
- Günay, A. ve Çelik, R. (2019). Kariyer stresinin psikolojik iyi oluş ve iyimserlik değişkenleriyle yordanması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(33), 205- 217.
- Güney, S. (2004). *Açıklamalı yönetim-organizasyon ve örgütsel davranış terimleri sözlüğü*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Hall, D. T. (2002). *Careers in and out of organizations*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Hall, D.T. (1994). *Career Development. The International Library of Management*. ŞEHİR: Dartmouth Publication.
- Hirschi, A. (2014). Hope as a resource for self-directed career management: Investigating mediating effects on proactive career behaviors and life and job satisfaction. *Journal of Happiness Studies*, 15(4), 1495-1512. doi: 10.1007/s10902-013-9488-x.
- Hirschi, A. ve Freund, P. A. (2014). Career engagement: Investigating intraindividual predictors of weekly fluctuations in proactive career behaviors. *The Career Development Quarterly*, 62, 5-20. doi: 10.1002/j.2161-0045.2014.00066.x.

- Hirschi, A. ve Jaensch, V. K. (2015). Narcissism and career success: Occupational self-efficacy and career engagement as mediators. *Personality and Individual Differences*, 77, 205-208. doi: 10.1016/j.paid.2015.01.002
- Hirschi, A., Freund, P. A. ve Herrmann, A. (2014). The Career Engagement Scale: Development and validation of a measure of proactive career behaviors. *Journal of Career Assessment*, 22(4), 575-594.
- İpek, C. ve Bayraktar, Ş. (2004). Aday öğretmenlerin fen bilimleri ve sosyal bilimlere bakışları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 35-50.
- Jaensch, V. K., Hirschi, A. ve Spurk, D. (2016). Relationships of vocational interest congruence, differentiation, and elevation to career preparedness among university students. *Zeitschrift für Arbeits- und Organisationspsychologie*, 60(2), 79-89. doi: 10.1026/0932-4089/a000210.
- Kahramanoğlu, R., Yokuş, E., Cücük, E., Vural, S. Ve Şiraz, F. (2018). Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği (ÖMYTÖ) Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Studies*, 13(11), 1669-1686
- Korkmaz, O., Kırdök, O., Alkal, A. ve Akça, M.Ş. (2020). Kariyer Adanmışlık Ölçeği: Proaktif kariyer davranışlarının ölçümünün geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *International Social Sciences Studies Journal*, 6(72), 4668- 4677.
- Lin, N. (1976). *Foundations of social research*. Mc GrawHill.
- Özden, K. ve Sertel-Berk, Ö. (2017). Kariyer Stresi Ölçeği'nin (KSÖ) Türkçe'ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin sınanması. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 37(1), 35-51.
- Palabıyık, N. ve Yücel, İ. (2018). Bir iş yerinde beyaz ve mavi yakalı çalışanların kariyer çıpaları ile proaktif iş davranışları arasındaki ilişkinin karşılaştırılması. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 17. UIK Özel Sayısı , 41-56 .
- Polat, H., Demirkol, M. ve Özdemir, T. Y. (2019). Öğretmen atama kriterlerine ilişkin pedagojik formasyon eğitimi öğrencilerinin görüşleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 1515-1530.
- Seferoğlu, A. S. (2004). Öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumları. *Mart 2004' de Gazı Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından yapılan XII. Eğitim Bilimleri Kongresinde sunulan bildiri. Cilt 1, s.413. Ankara.*
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü (TDK), <http://www.tdk.gov.tr/> (Erişim Tarihi, 02 Mart 2022).
- Veldhoven, M. ve Dorenbosch, L. (2008). Age, proactivity and career development. *Career Development International*, 13(2), 112-131. doi: 10.1108/13620430810860530.

EXTENDED ABSTRACT

The aim of the study is to examine the effects of pre-service teachers' career stress and professional attitude towards the teaching profession on their career engagement. While the individual's attitude towards his profession is influenced by factors such as his success in his profession and job satisfaction, it appears as a determining factor in many points from the decisions he takes throughout his career to the goal setting, from the determined goals to his career development. From this point of view, when the profession of the individual is teaching, the attitude towards the teaching profession is important. Career includes the work experiences experienced by the individual throughout his life and the attitudes and behavior patterns that these experiences appear in the individual. According to TDK (2009), stress is the system that reduces the endurance of the organism and the effects of defense mechanisms. In other words, stress refers to the physical and psychological effort given to the person by the negative factors that may arise from his environment (Cüceloğlu, 1994). On the other hand, career stress can occur in different ways at different career stages throughout a person's career life. Career stresses of individuals can occur in various forms before making a career decision, during the career decision stage, and during the career period after making a career decision. The careers of individuals can be divided into three stages. They are; career exploration, mid-career, and end-of-career. At the stage of discovering his career, the individual has a low level of professional knowledge and equipment, and limited information about the choice that was made. When we examined the literature, learned that many studies include the concepts of teaching professional attitude, career stress, and career commitment separately but there is not any study on career stress, career commitment, and professional attitude at the same time. This study will be important in terms of considering all three of the stated concepts of career stress, career commitment, and attitude toward the teaching profession. On one hand, the pre-service teachers, who constitute the sample of this study, are in the exploration stage of their career stages, and at this stage, the effect of the career stress experienced by the pre-service teachers on their professional attitude will be revealed. With the theoretical framework expressed in this study, the relationship between the attitude towards the teaching profession and career stress and career commitment was determined. For this purpose, the sub-problems of the research were determined as follows;

1. Is there a significant relationship between prospective teachers' career engagement, attitudes toward the teaching profession, and career stress?
2. Do the attitudes towards the teaching profession and career stress predict the career engagement of teacher candidates?

Since this study will examine the relationship between career engagement, career stress, and professional attitudes of teacher candidates who receive formation education at the university, a quantitative research method has been chosen. As the differentiation and orientation among the variables will be examined, the relational screening method was chosen in quantitative research models. The relational screening model is the method used to detect co-change or trend among more than one variable and to determine this situation (Creswell, 2017).

The research sample consists of 564 teacher candidates who received formation education at Necmettin Erbakan University. Data collection tools of the research are personal information form, career engagement scale, career stress scale, and attitude scale towards the teaching profession.

The analysis of the data in the research was carried out using the SPSS 25 package program. The data collected from the participants with Google Forms were analyzed with the Kolmogorov-Smirnov normality test and it was understood that the data could be analyzed with a statistical program by showing normal distribution. T-test, Pearson correlation test, and multiple regression analysis methods were used to determine the research sub-problems of normally distributed data. The significant level in analyzing was determined as .05.

According to the results of the Pearson correlation analysis; We found a significant and positive relationship between career engagement and teaching attitude, $r = .576$, $p < .001$. On the other hand, we found a significant and negative relationship between career engagement and career stress, $r = -.299$, $p = .001$. According to these findings, as the career engagement of teacher candidates increases, their attitudes toward the teaching profession increase, and their career stresses decrease significantly. In other words, as the career stress of teacher candidates increases, their professional dedication/proactive career behaviors decrease significantly.

On the other hand, with regression analysis, we found a significant regression model, $F(2, 561)=166.2$, $p < .001$, and explained 37% of the variance in the dependent variable ($R^2_{adjusted} = .37$). Accordingly, the independent variable, the teaching profession attitude predicted the dependent variable positively and significantly, $b = .54$, $t(561) = 15.89$, $p < .001$, $\beta^2 = .310$. In addition, the other independent variable of the research, career stress, negatively and significantly predicts the dependent variable career commitment. $b = -.20$, $t(561) = -6$, $p < .001$, $\beta^2 = -.060$. In line with these analyses, we can say that the career stresses of teacher candidates affect their career dedication negatively, and the attitude toward the teaching profession has a positive and significant effect.

Studies with career dedication are limited and new (Korkmaz, Kırdök, Alkal, & Akça, 2020). However, career commitment is associated with many concepts (Hirschi & Jaensch, 2015). The correlation between career commitment and career stress and professional attitude concepts was examined. This study, which examined the effects of teacher candidates' career stress and attitudes towards the teaching profession on their career commitment, it was revealed that career stress and attitudes towards the teaching profession predict career commitment. Accordingly, the high scores of the prospective teachers according to the measurement tool that measures career stress are significantly negatively related to the scores obtained from the scales of career commitment and attitude towards the teaching profession. In other words, as the career stresses of teacher candidates increase, their career commitment and attitudes towards the teaching profession decrease.